

ARAŞTIRMA | RESEARCH

Ergenlerde Ana-Babaya Bağlanma: Türkiye Profili

Attachment of Adolescents to Parents: Turkey Profile

Türkan Doğan

Öz

Bu çalışmanın amacı ergenlerin anne ve babaya bağlanma düzeylerinin cinsiyet ve Türkiye'deki coğrafi bölgelere göre incelenmesidir. Araştırma grubu 6061 ergenden oluşmaktadır. Katılımcıların yaş ortalaması 15.53 yıldır. Çalışmada veri toplama aracı olarak, Ebeveyn ve Arkadaşlara Bağlanma Envanteri-Kısa formu (EABE) kullanılmıştır. Araştırma sonucu elde edilen bulgular, öğrencilerin anne ve babaya bağlanma ölçeğinden aldıkları puanlar arasında bölgelere göre anlamlı bir farklılık olduğunu göstermiştir. Bölgelere göre anneye ve babaya bağlanma bulguları birlikte genel olarak yorumlandığında, bulguların benzer olduğu, her ikisinde de İç Anadolu, Doğu Anadolu ve Karadeniz bölgelerindeki ergenlerin bağlanma düzeylerinin diğer bölgelere göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Cinsiyet değişkeni açısından bulgulara bakıldığında, erkek öğrencilerin puanları, kız öğrencilerin aldıkları puanlara göre anlamlı olarak daha düşüktür. Sonuç olarak geniş bir örneklem grubundan elde edilen verilere dayanarak Türkiye'de ergenlerin anne ve babaya bağlanmalarında cinsiyet ve bölgesel farklar olduğu ortaya çıkmıştır.

Anahtar sözcükler: Ergenler, anne ve babaya bağlanma, cinsiyet.

Abstract

The present study aims to determine the attachment of adolescents to their parents according to geographical regions in Turkey and gender. The research group consisted of 6061 adolescents. With an age average of 15.53 years. The Inventory of Attachment to Parents and Friends- Brief Form (EABE) was used as data acquisition tool. The results of the study indicated significant difference between the scores of students regarding the inventory of attachment to parents according to regions. Evaluating the findings regarding attachment to father and mother together, the findings were similar, and the attachment levels of adolescents in Middle Anatolia, Eastern Anatolia and Black Sea Region were found to be higher than the ones in other regions. This result may be related with socioeconomic, geographical and cultural structures of the regions. Examining the finding according to gender variable, the scores of male students are significantly lower than the scores of female students. As a result according to the data gained from a wide sample group; the main factors for the attachment of adolescents to their parents in Turkey are the geographical regions in Turkey and the gender.

Key words: Adolescents, attachment to parents, gender.

BAĞLANMA insan türünün biyolojik tarihinde edinmiş olduğu ve insan yavrularının bakıma muhtaç oldukları evrelerde hayatta kalmalarına katkısı olan evrimsel bir kazanımdır (Robertson ve Bowlby 1952, Bowlby 1973). Bebeklerin emekleyip, hareket etmeye başlamalarıyla beraber ebeveynlerinden (bakıcılarından) uzaklaşmaları birçok tehlike ile yüz yüze gelmelerine sebep olur. Bu nedenle insan türünün tarihi sürecinde bu uzaklaşmayı ayarlayan-denetleyen bir sisteme ihtiyaç duyulmuştur.

Bowlby (1969, 1973, 1980) tarihsel bağlamda ortaya çıkan ve tehlike içeren koşullar altında çocuk ve anne (bakıcı) arasında yakınlığı korumak üzere bir bağlanma sisteminin geliştirildiğini ve bu sistemin “yakınlık”, “güvenli üs” ve “güvenli sığınak” olmak üzere üç temel işlevi bulunduğunu belirtmektedir. Bebekler korktuklarında, savunmasız ya da sıkıntılı olduklarında güvenlik hissini artırmak ve fiziksel yakınlığı korumak istemekte ve yakınlık için bağlanma figürünü aramaktadırlar. Bağlanma figürü çocuk çevresini anlamak için keşiflere çıktığında korktuğu zaman dönüp sığınabileceği güvenli bir üs işlevi görür. Bağlanma figürü ayrıca, bebek geri döndüğünde rahatlatma, yeniden güvende hissetmek, sıcaklık, destek ve sevgi görebileceği güvenilir sığınak işlevi de görmektedir. Sonuçta bu işlevler sayesinde çocuklar etrafi güvenli bir şekilde araştırma, keşfetme ve tecrübe edinme olanağı kazanırlar. Başka bir deyişle, tehlike veya tehdit durumunda çocuğun dönüp güvende hissedeceği bir sığınak olması kendisine çevreyi araştırma rahatlığı verir. Aynı şekilde çevreyi araştırırken bağlanma figürü ile arasındaki mesafenin artması ayrılık kaygısının ortaya çıkmasına dolayısıyla da çocuğun tekrar mesafeyi azaltmak-ayarlamak üzere çabada bulunmasına yol açar.

Çocukların bağlanma örüntülerindeki bireysel farklılıkları belirlemek amacıyla Ainsworth ve arkadaşları (1978) “Yabancı Durum Deneyi” olarak bilinen çalışmayı yapmışlardır. Çalışmada bebekler teker teker anneleri ile beraber aşına olmadıkları bir laboratuara alınmışlardır. Orada kaldıktan bir süre sonra ortama bir yabancı (araştırmacı) katılmıştır. Daha sonra anne odadan ayrılmıştır. Anne dışarıda bir süre kaldıktan sonra tekrar dönmüştür. Bu deneyde bebeklerin bağlanma tarzlarını belirlemek için dört etmen göz önünde bulundurulmuştur: (1) Çocuğun etrafi araştırma çabası/derecesi (oyuncaklarla neler yaptığı); (2) çocuğun annenin ayrılmasına tepkisi; (3) çocuğun yabancıya tepkisi (yabancı kaygısı düzeyi) ve (4) annenin geri dönmesine çocuğun gösterdiği tepki. Çalışma sonunda çocuk ve anneleri arasında, güvenli (secure), kaygılı-kararsız (anxious-ambivalent) ve kaçınan (avoidant) olmak üzere üç bağlanma stili belirlenmiştir.

Güvenli bağlanan çocuklar olumlu ve olumsuz tüm duygulara açıktırlar, tehdit durumlarında bakıcısından yakınlık aramakta ve onu güvenli bir üs olarak kullanıp çevrelerini keşif etmektedirler. Bu çocuklar yeni yaşantı ve insanlara olumlu bir şekilde yaklaşmaktadırlar. Kaygılı-kararsız bağlanan çocuklar tehdit işaretlerine karşı aşırı duyarlıdır, bakıcısının endişe ve olumsuzlukları ile kaygıları daha da yükselir ve bakıcısının mevcut olma durumuyla ilgilidirler. Bununla birlikte bakıcılarını güvenli üs olarak kullanamamaktadırlar. Kaçınan bağlanma grubundaki çocuklar özellikle tehdit ile ilişkili duygu ve tepkilerini bastırmakta ve kendilerini kendine güvenmeye zorlamaktadırlar (Ainsworth ve ark. 1978, Bartholomew ve Horowitz 1991). Bu stillerin her biri farklı motivasyon örüntüleri, duygu, davranış ve tehditler karşısında farklı duygulanım düzenleme (affect regulation) stratejileri içerirler.

Bağlanma ile ilgili alan yazınında bağlanma tarzının önemli ölçüde gelişimsel süreklilik gösterdiği ifade edilmektedir (Shaver ve Norman 1995). Başka bir ifadeyle bireyle-

rin çoğunluğu bebeklik döneminde anneye karşı geliştirmiş olduğu bağlanma stilini daha sonraki yaşam dönemlerinde “içsel çalışma modelleri” (Keklik 2011) veya “içsel çalışan modelleri” (Sümer ve Güngör 1999) (internal working models) aracılığıyla diğer yakın ilişkilerinde de sergilerler. Bağlanma kuramına göre içsel çalışan modeller bebeklik döneminde bakıcı ile olan ilişkiden doğar ve hem bilişsel hem de duygusal nitelikte şemaları ifade eder. Bu şemalar (temsiller) bireyin “kendisi” ve “öteki” hakkındaki algısının temelini oluşturur. Örneğin, bağlanma kuramcılarına göre eğer bakıcı çocuğun ihtiyaçlarına duyarlılık gösterip, hem beslenmesine yeterli ölçüde eğilip hem de çocuğa yeterli sevgi ve sıcaklık sağlar ise çocuk hem kendini sevmeye layık algılar hem de bakıcıyı güvenilir bulur. Böylelikle hem kendisine ilişkin hem de bakıcıya ilişkin içsel çalışan modelleri olumlu olduğundan güvenli bağlanma geliştirir. Buna karşın bakıcıları ile soğuk ve reddedici deneyimleri olan çocukların kendilerine ve başkalarına ilişkin modelleri olumsuzdur. Dolayısıyla bu çocuklar güvensiz bağlanma (kaygılı-kararsız veya kaçınan) geliştirirler.

Bağlanma kuramı bir hayatta kalma ve adaptasyon kuramıdır (Keklik 2011). Başka bir ifadeyle, sadece bireyin kişiler arası ilişkilerdeki stiline oluşumunu betimlemekle kalmaz aynı zamanda bireyin kişisel (intrapsişik) olarak çevresiyle etkileşimde kullandığı uyum stratejilerine de ışık tutar. Bağlanma kuramının bu yöndeki en önemli kavramı duygulanım düzenlemesidir. Çalışmalar, bağlanma stili ile duygu düzenleme arasında anlamlı ilişki olduğunu (Kullik, Petermann 2013) ve güvenli bağlanan ergenlerin daha az duygusal dengesizlik gösterdiklerini (Bendera ve ark. 2015) ortaya koymaktadır. Bireylerin bağlanma davranış sistemi harekete geçirildiğinde ya güvenlik temelli stratejiler (security based strategies) veya ikincil bağlanma stratejileri kullanılarak yeniden denge kurmaya çalışılır. Bağlanma kuramcılarına göre bağlanma sistemi harekete geçtiğinde (örn., bağlanma figürüyle mesafe arttığında, problem yaşandığında vb.) eğer birey güvenli bağlanma stiline sahip ise hissedilen kaygıyı gidermek için esnek ve gerçekçi çarelere baş vurup tekrar bağlanma figürü ile denge sağlandığı gibi birey duygulanımını da etkili ve işlevsel bir şekilde düzenlemiş olur (Mikulincer ve ark. 2003). Öte yandan eğer birey güvensiz bağlanma stiline sahip ise bağlanma figürü ile fiziksel ve/veya ruhsal mesafe arttığında ve dolayısıyla bağlanma davranış sistemi harekete geçtiğinde bireyin başvuracağı baş etme (duygulanım düzenleme) stratejilerine ikincil bağlanma stratejileri denir (Shaver ve ark. 2005). Bunlardan birincisinde, eğer birey bu durumda bağlanma figürüne kişisel çabası sonucu ulaşabileceğini tekrar mesafe ve yakınlık kurabileceğini hissediyor/düşünüyor ise aşırı harekete geçirci bağlanma stratejilerine (hyperactivating strategies) başvurur (hissetmekte olduğu kaygıyı daha da çoğaltma, ağlama, yalvarma, ısrar etme, bağlanma figürünün ilgisini kazanmak için çeşitli çabalar vs). İkincisinde ise eğer birey bağlanma figürüne ulaşmayı olası görmüyor ise (örn., kaçınan bağlanmada olduğu gibi) bağlanma figüründen ruhsal veya fiziksel uzaklaşma durumunda azaltıcı/engelleyici stratejilere (deactivating strategies) baş vurur. Diğer bir deyişle, bu çocuklar, bağlanma figürü ile aralarına mesafe girdiğinde, kaygılı veya güvenli bağlanmada ortaya çıkan bağlanma davranışlarını göstermezler. Yani, çocuk (veya yetişkin birey) üzülüp- ağlayıp, yeniden yakınlık tesis etme gibi davranışlara başvurmaz. Yukarıda sözü edilen Yabancı Durum Deneyinde bu çocuklar anneleri ayrıldığında pek huzursuzluk duymamış, anneler geri döndüğünde de ilgisiz davranmışlardır (Dozier ve Kobak 1992). Aynı şekilde, bu stratejilere başvuran yetişkin bireyler yakınlık kurma ile ilgili ihtiyaçla-

rını inkâr etme ve insanlarla aralarındaki fiziksel, duygusal ve bilişsel mesafeyi azami düzeyde tutmaya çalışırlar.

Daha önce de belirtildiği üzere, bebeklik çağındaki yakın ilişkilere uyumun bir ge- reği olarak geliştirilen bağlanma stilleri bireyin yaşamının diğer dönemlerinde de etkile- rini sürdürür (Rosenstein ve Horowitz 1996). Ancak bu durum bağlanma davranışları- nın her gelişimsel evre için özdeş olduğu anlamına gelmez. Gelişimsel diğer kazanımlar gibi bağlanma da gelişimsel süreç içerisinde evrimleşerek devam eder. Bebeklik döne- mindeki bağlanmanın en önemli işlevi bakıma muhtaç olan çocuğun tehlikelerden korunmasını ve dolayısıyla fiziksel olarak hayatta kalmasına olanak sağlamakken yıllar geçtikçe fiziksel tehditler önemini yitirir. Bu nedenle, örneğin ergenliğe gelindiğinde bağlanma figürüne bu yönde duyulabilecek ihtiyaç istisnai tehlike durumları dışında fiziksel tehlikelerden korunmaktan çok duygulanım düzenlemek içindir (Allen ve Man- ning 2007). Kişilerin duygulanımlarını düzenleme stratejileri ve çevrelerindeki bireylerle ilişkilene tarzları biçimlendikten sonra genellikle kendi kendini devam ettirme eğili- mindedirler ve böylelikle gelişimsel süreç içerisinde daha da pekişirler. Diğer bir deyişle, çocukluktan ergenliğe içsel çalışan modeller sürekli olarak pekiştirildikleri için ergenli- ğin sonunda daha sürekli ve değişime daha dirençli olur ve kişinin kendisi için önemli olan sosyal ilişkilere yön verir. Bununla birlikte, birçok konuda olduğu gibi bağlanma açısından da ergenlik bir geçiş dönemidir. Bu dönemde, ergen ilk bağlanma figürüne daha az bağımlı olmak için büyük çaba harcar. Ancak, bu dönemde anne babaya bağlı- ğın azalması ergen için anne babaların daha az önemli olduğu anlamına gelmez. Ergen- lik ve genç yetişkinlikte arkadaşlar ve romantik ilişkideki kişiler temel bağlanma süreçle- rini oluşturmalarına rağmen anne-babaya bağlanma hala önemlidir. Bugental ve Good- now (1998) anne babaların ergenlerin yaşamlarında sosyalleşme açısından önemli bir yer tuttıklarını vurgulamaktadır. Araştırmalar, ergenlerin akrabalarıyla zaman geçirmeyi aileleriyle zaman geçirmeye tercih ettikleri ve yakınlık aramada daha çok akran yönelimi- li olduklarını gösterse de (Hazan ve Zeifman 1994); bazı araştırmalar da, ergenlerin bağlanma ihtiyaçlarının bir kısmı için anne babalarına yönelmeye devam ettikleri ve anne babayla güvenli bağlanmanın genç erişkinliğe kadar bireylerin iyi oluşlarını yorda- dığını göstermiştir (Furman ve Buhrmester 1992, Nikerson ve Nagle 2005). Sonuç olarak, ergenlik döneminde arkadaşlara bağlanma daha öne çıkmakla birlikte, çocuk ve ergenin psikososyal gelişimine en büyük katkıyı sağlayan ailenin önemi sürer. Ailede ilişki, anababa tutumlarına bağlı olarak şekillenir ve anababanın tutumları ergenin dav- ranışları üzerinde belirleyicidir. Alan yazınında, ana baba tutumlarıyla ilgili çeşitli sınıfl- andırmaların olduğu görülmektedir. Bazı çalışmalarda, anabanın ergene yönelik tutu- munda anababa duyarlılığı ve anababa talepkarlığı gibi iki ögenin kritik olduğuna vurgu yapılarak, anababalık tarzları genel olarak yetkili (açıklayıcı otoriter), yetkeci, izin verici ve ilgisiz-kayıtsız olmak üzere dört grupta toplanmaktadır (Steinberg, 2007). Anababa tutumlarıyla ilgili bir diğer sınıflandırmada otoriter, demokratik ve koruyucu anababa tutumlarını kapsamaktadır (Baumrind, 1966).

Ergenlikte, kimlik yapısının oluşturulmasında keşfetme davranışları önemlidir. Çocukluktaki bağlanma sistemine benzer olarak, kimlik gelişiminde de seçeneklerin etkin bir şekilde araştırılması, ergenin güvenli bağlanma içinde olmasına bağlıdır (Mar- cia1989, 1993, akt. Morsünbül ve Çok 2011). Ebeveynlerine güvenli bağlanan ergenler özerklik arayışı ve rolleri sınama dönemini, ebeveynlerin sundukları güvenli üs ve gü- venli sığınak sayesinde daha sağlıklı geçirirler (Sümer 2006). Reich ve Siegel (2002)

güvenli bağlananların diğer bağlanma stillerine göre ego kimlik gelişimi açısından daha avantajlı olduklarını ifade etmektedir. Buna karşın, ailesini bir “keşif üssü” ve “korunaklı sığınak” olarak kullanabileceğinden emin olmayan güvensiz bağlanan ergenler, özerklik girişimlerini terk edilme, yalnızlık duyguları ve rolleri konusundaki kararsızlık kaygılarıyla birlikte gerçekleştirilmeye çalışırlar (Sümer 2006). Benzer olarak, Hazan ve Shaver (1987) güvensiz bağlanan bireylerin kimlik yapıları ile ilgili daha az araştırma yaptıkları ve romantik ilişkileri başlatmaya da uzak durduklarını belirtmiştir. Kısaca, ebeveynlerine karşı güvenlik duygusu yaşayan ergenler, bu dönemin önemli gelişim görevi olan kimlik arayışlarında ebeveynlerini güvenli üs/sığınak olarak kullanarak daha sağlıklı geçişler yapmaktadırlar.

Güvenli bağlanan ergenler anne-babalarından karşılıklı ilkesine uymalarını ve onlara yetişkin muamelesi yapmalarını beklerler ve kendilerini farklı bağlanma ilişkilerine hazırlayabilirler. Ancak güvensiz bağlananlar için ergenlik dönemi dönüşümleri, kimlik ve sosyalleşme baskılarıyla birleşerek gençlerin içselleştirme (depresyon veya kaygı belirtileri) veya dışsallaştırma (madde kullanımı, antisosyal davranış vb.) bozuklukları gelişmelerine zemin hazırlayabilir. Araştırmalar, güvenli bağlanan ergenlerin güvensiz bağlananlara göre sosyal-duygusal yeterlilik düzeylerinin daha yüksek olduğu ve daha az düzeyde saldırganlığa sahip olduğunu göstermektedir (Rice 1990). Morsünbül (2009) olumsuz benlik modeline sahip ergenlerin olumlu benlik modeline sahip ergenlerden daha yüksek düzeyde risk alma davranışı gösterdiklerini saptamıştır.

İlgili alan yazınında ergenlerde anne babaya bağlanmanın, cinsiyet ve tercih edilen ebeveyn (bağlanma figürü) değişkenlerine göre de incelendiği görülmektedir. Araştırma sonuçları, kızların erkek ergenlere göre ebeveynlerine daha fazla bağlanma gösterdiklerini (Kenny ve Donaldson 1991, Allen ve ark. 2003, Song ve ark. 2009, İmtiaz ve Naqvi 2012) ve tercih edilen bağlanma figürünün anne olduğunu ortaya koymaktadır (Frale ve Davis 1997, Doyle ve ark. 2009). Cinsiyet ve tercih edilen ebeveyn bu araştırmada ele alınan değişkenlerdir.

Sonuç olarak ilgili alan yazınında ergenin sağlıklı gelişiminde ebeveynler ile kurulan duygusal bağın önemi üzerinde durulduğu görülmektedir. Diğer bir deyişle, tüm bu çalışmalar ergenlik döneminde anne babaya güvenli bağlanmanın önemini göstermektedir. Bununla birlikte araştırmaların, genellikle çocuklukta anneye bağlanma ve yetişkinlikte romantik partnere bağlanma konusuna odaklandığı, ergenlik dönemindeki bağlanmanın niteliğine ilişkin daha az çalışma yapıldığı belirtilmektedir (Doyle ve ark. 2009, Li ve ark. 2014). Türkiye’deki duruma baktığımızda da bağlanma ile ilgili çalışmaların sınırlı sayıda olduğu ve yapılan çalışmaların bir bölümünün bu konuya ilişkin ölçme araçlarını uyarılama (Günaydın ve ark. 2005, Kocayörük 2010); bir bölümünün ise bağlanmanın çocukluk istismarı (Deniz 2006), risk alma davranışı (Morsünbül 2009) ve yaşam doyumu (Özdemir ve Koruklu 2013) gibi değişkenlerle ilişkisini ele alan çalışmalar olduğu görülmektedir.

Türkiye’de ergenlerin gelişimine ışık tutacak temel araştırmalara ihtiyaç vardır. Böyle bir çabanın öncelikli olarak odaklanması gereken nokta ise ergenlik gelişiminin önemli bileşenleri olan değişkenlere ilişkin mevcut durum tespitidir. Bu çerçevede, bu çalışmada, Türk ergenlerini temsil edecek geniş bir örneklemede, ergenlerin anne ve babaya bağlanma düzeyleri Türkiye’deki coğrafi bölgelere ve cinsiyete göre incelenmiş, bağlanmanın bu değişkenler bağlamında farklılaşp farklılaşmadığı tespit edilmeye çalışılmıştır.

Yöntem

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini ortaöğretime devam eden öğrenciler oluşturmaktadır. Bu çalışmanın ergenler üzerinde yapılan bir çalışma olması ve ortaöğretime devam eden öğrencilerin gelişimsel olarak ergenlik döneminde yer alması nedeniyle çalışmanın örneklemini ortaöğretim öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklem grubu Türkiye’de NUTS-1 (Nomenclature of Territorial Units for Statistics) düzeyinde tanımlanmıştır. NUTS-1’e göre 12 bölgesel düzey ve her bölgesel düzeyde, o bölgeyi temsil edecek iller bulunmaktadır. Çalışmanın yapılacağı iller bu 12 bölgeden birer ili içerecek şekilde kurayla belirlenmiştir. Belirlenen 12 farklı il: Malatya, Gaziantep, Samsun, Giresun, Erzurum, İstanbul, Çanakkale, Muğla, Bolu, Ankara, Sivas, Burdur’dur. Araştırmada amaçsal örnekleme yöntemi kullanılmıştır. İllerde bulunan öğrenci sayısı belli olmadığı için her ilden 4 farklı okul çeşidi (Genel Lise, Anadolu Lisesi, Meslek Lisesi ve Özel Kolej) olmak üzere ve her okuldan 5 şube olmak üzere toplam 20 şubeden veri toplanmıştır. Örneklemi 12 ilden farklı lise ve dengi okullara devam eden 6061 öğrenci oluşturmaktadır. Öğrencilerin 2879’u kız (%47.5), 3163’ü (%52.2) erkektir. Öğrencilerin 19’u (%0.3) cinsiyet belirtmemiştir. Grubun yaş aralığı 14 ile 18 arasında değişmekte olup, yaş ortalaması 15.53’dir (SS=2.29). Öğrencilerin 713’ü (%11.8) sosyoekonomik düzeylerini üst, 4994’ü (%82.4) orta ve 307’si (%5.1) alt olarak belirtmişlerdir. Sosyoekonomik düzeyleriyle ilgili bilgi vermeyenlerin sayısı ise 41’dir (%.7). Bu çalışmada sosyoekonomik düzey yukarıda verilen istatistiksel bilgiler ışığında homojen bir yapı göstermesinden dolayı, araştırmacı tarafından bir değişken olarak incelemeye alınmıştır. Örneklemde yer alan ergenlerin NUTS-1’e göre dağılımları Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1: NUTS-1 bölgelere göre öğrenci sayıları

Bölgeler	n	%
İstanbul	557	9.2
Batı Marmara (Çanakkale)	452	7.5
Doğu Marmara (Bolu)	672	11.1
Ege (Muğla)	570	9.4
Batı Anadolu (Ankara)	692	11.4
Akdeniz (Burdur)	405	6.7
Orta Anadolu (Sivas)	443	7.3
Batı Karadeniz (Samsun)	482	8.0
Doğu Karadeniz (Giresun)	445	7.3
Kuzeydoğu Anadolu (Kars)	433	7.1
Ortadoğu Anadolu (Malatya)	347	5.7
Güneydoğu Anadolu (Gaziantep)	563	9.3
Toplam	6061	100

NUTS-1’e göre İBBS-1: İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflandırması 1. Düzey’de 12 bölge vardır. İlk 2 hanesi Türkiye’yi simgeleyen ‘TR’ harflerinden oluşmaktadır. 3. hane

(1` den 9` a kadar rakam, A` dan C` ye kadar harf) 1. düzeyde 12 bölge birimlerini simgelemektedir (NUTS - I).

TR1-İstanbul: İstanbul

TR2-Batı Marmara: Balıkesir, Çanakkale, Edirne, Kırklareli, Tekirdağ

TR3-Ege: Afyon, Aydın, Denizli, İzmir, Kütahya, Manisa, Muğla, Uşak

TR4-Doğu Marmara: Bursa, Eskişehir, Bilecik, Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova

TR5-Batı Anadolu: Ankara, Konya, Karaman

TR6-Akdeniz: Adana, Antalya, Burdur, Hatay, Isparta, Mersin (İçel), Kahramanmaraş, Osmaniye

TR7-Orta Anadolu: Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir, Kayseri, Sivas, Yozgat

TR8-Batı Karadeniz: Zonguldak, Karabük, Bartın, Kastamonu, Çankırı, Sinop, Samsun, Tokat, Çorum, Amasya

TR9-Doğu Karadeniz: Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane

TRA-Kuzeydoğu Anadolu: Erzurum, Erzincan, Bayburt, Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan

TRB-Ortadoğu Anadolu: Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli, Van, Muş, Bitlis, Hakkari

TRC-Güneydoğu Anadolu: Gaziantep, Adıyaman, Kilis, Şanlıurfa, Diyarbakır, Mardin, Batman, Şırnak, Siirt

Veri Toplama Araçları

Ebeveyn ve Arkadaşlara Bağlanma Envanteri- Kısa Formu-(EABE): Ebeveyn ve Arkadaşlara Bağlanma Envanteri- Kısa Formu 1992 yılında Raja ve ark. tarafından geliştirilmiştir. Bu çalışmada anne ve babaya bağlanma formu kullanılmıştır. 12 maddelik envanter, anne ve baba formu olmak üzere iki bölümden oluşan, 7 basamaklı derecelenmedir. EABE'nin, Türkçe'ye uyarlaması Günaydın ve ark. (2005) tarafından gerçekleştirilmiştir. Uyarlama sonucunda anne formuna ilişkin cronbach alfa değeri .88, baba formu için cronbach alfa .90 olarak saptanmıştır. Puanın yüksekliği güvenli bağlanmaya işaret etmektedir.

Kişisel Bilgi Formu: Çalışmaya katılan öğrencilerin yaş, cinsiyet ve yaşadıkları bölgeye ilişkin bilgiler kişisel bilgi formu ile elde edilmiştir.

Verilerin Analizi

Çalışmada SPSS 16 ve Lisrel 8.1 paket programlarından yararlanılarak farklı istatistik teknikleri ile veriler analiz edilmiştir. Veri girişi aşamasında uygun biçimde doldurulmadığı düşüncesi uyandıran formlar dışarıda bırakılmıştır. Ardından normallik ve doğrusallık varsayımının karşılanmasını güçleştiren uç değerler Mahalonobis uzaklık katsayısı kullanılarak incelenmiştir. Analiz sonunda normallik ve doğrusallık katsayısını bozan veriler çıkarılmış ve kalan 6061 ergene ait veri üzerinde analiz yapılmıştır. Bununla birlikte analizlerde yanlış veya eksik doldurulan ölçme araçları nedeniyle, örneklem sayısı değişmektedir. Elde edilen verilerin değerlendirilmesinde bağımsız değişkenler için betimsel istatistik hesaplamaları yapılmıştır. Varyansların homojen olduğu belirlendikten sonra, ergenlerin anne babaya bağlanmalarının cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için t-testi uygulanmıştır. Anne babaya bağlanmanın

bölgelere göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için de Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. Gruplar arası farklılığı belirlemek amacı ile Games-Howell testi kullanılmıştır. Nuts'a göre örneklem seçimi yapılmasına rağmen, Türkiye coğrafi olarak yedi bölgeden oluştuğu için çalışmanın sonuçları bölgesel ayırım göz önünde bulundurularak yapılmıştır.

Bulgular

Ergenlerin anne ve babaya bağlanma düzeylerinin bölgelere ve cinsiyete göre farklılaşp farklılaşmadığını test etmek amacıyla yapılan analiz sonuçları tablolarda verilmiştir. Çalışmada, anne ve baba bağlanma boyutlarının coğrafi bölgelere ilişkin sayı, ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 2'de, bölgelere göre anne ve babaya bağlanma ile ilgili farklılıkları belirlemek için kullanılan ANOVA sonuçları sırası ile Tablo 3 ve Tablo 4'de verilmiştir. Tablo 5 de ise anne ve babaya bağlanma ile cinsiyet değişkeni açısından farklılıkların belirlenmesi için kullanılan t-testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 2: Anne ve babaya bağlanma puanlarının bölgelere göre betimsel istatistikleri

Bölge	Anneye Bağlanma			Babaya Bağlanma		
	n	\bar{X}	S	n	\bar{X}	S
Karadeniz	1599	4.694	.993	1599	4.430	1.222
Doğu Anadolu	779	4.870	1.126	775	4.584	1.207
İç Anadolu	1135	5.005	1.207	1135	4.700	1.472
Güneydoğu Anadolu	563	4.172	.756	563	3.832	1.178
Akdeniz	405	3.990	.633	405	3.812	.872
Ege	570	3.945	.591	570	3.776	.847
Marmara	1009	3.992	.635	1009	3.922	.815
TOPLAM	6060	4.492	1.024	6056	4.257	1.213

Anneye Bağlanma Ölçeğinden alınan puanlar bölgelere göre değişiklik göstermektedir. Tablo 2'de görüldüğü üzere ortalaması en yüksek olan bölge İç Anadolu Bölgesi (= 5.005), en düşük ortalamaya sahip bölge olarak Ege Bölgesi (= 3.945) rapor edilmiştir. Benzer şekilde, Babaya Bağlanma Ölçeğinden alınan puanlar da bölgelere göre değişiklik göstermektedir. Tablodan görüldüğü üzere ortalaması en yüksek olan bölge İç Anadolu Bölgesi (= 4.700), en düşük ortalama ise Ege Bölgesindedir (= 3.776).

Tablo 3: Anneye bağlanma ölçeği puanlarının bölgelere göre ANOVA sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplararası	1057.512	6	176.252	201.215	.000	ka-do, ka-iç, ka-gü, ka-ak, ka-eg, ka-ma, do-gü, do-ak, do-eg, do-ma, iç-gü, iç-ak, iç-eg, iç-ma, gü-ak, gü-eg, gü-ma
Gruplarıç	5302.042	6053	.876			
Toplam	6359.554	6059				

Tablo 3 incelendiğinde, anneye bağlanma ölçeğinden alınan puanlar arasında bölgelere göre anlamlı bir farklılık görülmektedir, $F(6,6053)=201.215$, $p<.01$. Diğer bir anlamıyla, anneye bağlanma ölçeğinden alınan puanlar, Türkiye’de farklı bölgelerde eğitim gören öğrenciler arasında anlamlı olarak farklılaşmaktadır. Anlamlı farklılığın hangi bölgeler arasında olduğunu belirlemek amacıyla yapılan Games-Howell testi, Karadeniz ile Doğu Anadolu, İç Anadolu, Güney Doğu Anadolu, Akdeniz, Ege ve Marmara Bölgeleri arasında; Doğu Anadolu ile Güneydoğu Anadolu, Akdeniz, Ege ve Marmara Bölgeleri arasında, İç Anadolu ile Güneydoğu Anadolu, Akdeniz, Ege ve Marmara Bölgeleri arasında, Güneydoğu Anadolu ile Akdeniz, Ege ve Marmara Bölgelerinde eğitim gören öğrencilerin anneye bağlanma puanları arasında anlamlı farklılık olduğunu göstermiştir.

Tablo 4: Babaya bağlanma ölçeği puanlarının bölgelere göre ANOVA sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	AnlamlıFark
Gruplararası	780.000	6	130.000	96.641	.000	ka-iç, ka-gü, ka-ak, ka-eg, ka-ma, do-gü, do-ak, do-eg, do-ma, iç-gü, iç-ak, iç-eg, iç-ma
Gruplarıç	8136.998	6049	1.345			
Toplam	8916.997	6055				

Tablo 4 incelendiğinde, babaya bağlanma ölçeğinden alınan puanlar arasında bölgelere göre anlamlı bir farklılık görülmektedir, $F(6,6049)=96.641$, $p<.01$. Diğer bir anlamıyla, babaya bağlanma ölçeğinden alınan puanlar, Türkiye’de farklı bölgelerde eğitim gören öğrenciler arasında anlamlı olarak farklılaşmaktadır. Anlamlı farklılığın bölgeler arasında olduğunu belirlemek amacıyla yapılan Games-Howell testi, Karadeniz ile İç Anadolu, Güneydoğu Anadolu, Akdeniz, Ege ve Marmara Bölgeleri arasında; Doğu Anadolu ile Güneydoğu Anadolu, Akdeniz, Ege ve Marmara Bölgeleri arasında, İç Anadolu ile Güneydoğu Anadolu, Akdeniz, Ege ve Marmara Bölgelerinde eğitim gören öğrencilerin babaya bağlanma puanları arasında anlamlı farklılık olduğunu ortaya koymuştur.

Bölgelere göre anneye ve babaya bağlanma bulguları birlikte genel olarak yorumlandığında, bulguların benzer olduğu, her ikisinde de İç Anadolu, Doğu Anadolu ve Karadeniz bölgelerindeki ergenlerin bağlanma düzeylerinin diğer bölgelere göre daha yüksek olduğu görülmüştür.

Tablo 5: Anne ve babaya bağlanma puanlarının cinsiyete göre t testi sonuçları

	Cinsiyet	n	\bar{X}	S	sd	t	p
Anne	Kız	2878	4.556	1.068	5252.584	4.630	.000
	Erkek	3163	4.433	0.981			
Baba	Kız	2875	4.258	1.245	5906.133	.011	.991
	Erkek	3162	4.258	1.181			

Tablo 5 incelendiğinde, öğrencilerin anneye bağlanma ölçeğinden aldıkları puanların cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmektedir $t(5252.584)=4.630$, $p<.01$. Erkek öğrencilerin puanları ($=4.433$), kız öğrencilerin aldıkları puanlara ($=4.556$)

=4.556) göre anlamlı olarak daha düşüktür. Buna karşın, öğrencilerin babaya bağlanma ölçeğinden aldıkları puanlar arasında cinsiyete göre anlamlı bir farklılık saptanmamıştır $t(5906.133)=0.011, p>0.01$. Erkek ve kız öğrencilerin babaya bağlanma puanları arasındaki fark anlamlı değildir.

Tartışma

Bu çalışmada geniş bir örneklem grubundan elde edilen veriler, Türkiye’de ergenlerin anne ve babaya bağlanmalarında bölgesel ve cinsiyete göre farklar olduğunu göstermiştir. Anneye bağlanma puan ortalamalarına sırasıyla bakıldığında, bölgelerin İç Anadolu, Doğu Anadolu, Karadeniz, Güney Doğu Anadolu, Marmara, Akdeniz ve Ege şeklinde sıralandığı görülmektedir; babaya bağlanma puan ortalamalarının ise sırasıyla, İç Anadolu, Doğu Anadolu, Karadeniz, Marmara, Güney Doğu Anadolu, Akdeniz ve Ege şeklinde sıralandığı görülmektedir. Bölgelere göre anne ve babaya bağlanma bulguları birlikte genel olarak yorumlandığında, bulguların benzer olduğu, her ikisinde de İç Anadolu, Doğu Anadolu ve Karadeniz bölgelerindeki ergenlerin bağlanma düzeylerinin diğer bölgelere göre daha yüksek olduğu ve bölgeler arasında da anlamlı farklılıklar olduğu görülmektedir. Araştırmanın anne ve babaya bağlanmanın coğrafi bölgelere göre farklılık gösterdiği bulgusu, bağlanmada bireysel farklılıklar kadar, çevresel özelliklerin önemi dikkat çekmektedir. Bölgeler arası bu farklılıklar aile yapısı (örneğin çekirdek aile, geniş aile gibi), aile modeli, doğa koşulları, geçim kaynakları ve ekonomik koşullar gibi değişkenlerden kaynaklanıyor olabilir.

Yukarıda da bahsedildiği üzere, anne ve babaya bağlanmanın coğrafi bölgelere göre farklılık göstermesinin, Türkiye’deki aile modelleri ile ilişkili olduğu düşünülmektedir. Geleneksel toplumlarda sadece özerkliğe değer verilmemekte, ilişkisellik bu tip toplumlarda daha çok vurgulanmaktadır (Kağıtçıbaşı 2005). Kağıtçıbaşı Türkiye’de kültürün hem bireyci hem toplulukçu özellikleri içinde barındıran özerk ilişki benlik görüşünü vurgulamakta ve üç tip aile modeli önermektedir (Kağıtçıbaşı 2010). Çocuğun ekonomik değerinin ön planda olduğu, itaatkarlığına özerkliğinden daha fazla değer verildiği ve çocukta uyma davranışının vurgulandığı Karşılıklı Bağımlılık Modeli; Batı Kültüründeki orta sınıf aile yapısı, bireyselleşme ve bağımsızlığa önem veren ve çocuklara daha geniş serbesti alanı tanıyan ebeveynlik stiline geçeri olduğu Bağımsızlık Modeli ve ailedeki bireyler arasında maddi bağımsızlığa ve duygusal bağımlılığa önem verilen, çocuğu hem kontrol eden hem de özerkliğe teşvik eden Duygusal Bağımlılık Modeli. Bu bağlamda, Türkiye doğu ve batı sentezini bazı bölge ve illeri ile yapabilen bir ülke olarak düşünülebilir ve ekonomik gelişmişlik düzeyleri yüksek ve yaşam tarzları batıya yakın olan Marmara, Ege ve Akdeniz bölgelerinde Bağımsızlık Modelinin, doğuya doğru gidildikçe Karşılıklı Bağımlılık Modelinin baskın olduğu söylenebilir. Türkiye’de ailelerin bu modellerin her birini çeşitli derecelerde kullandıkları düşünülebilir. Ege, Marmara ve Akdeniz Bölgelerinde, büyük şehirlerde diğer bölgelere ve yerleşim merkezlerine kıyasla bireysel bağımsızlığa görece daha çok vurgu yapıldığı; diğer bölge ve yerleşim merkezlerinde ise Karşılıklı Bağımlılık Modelinin baskın olabileceği düşünülebilir. Öte yandan, ailelerin ekonomik, kültürel, siyasal yapılarına göre de bu modellerin kullanımı farklılık göstereceğinden, bölge veya yerleşim merkezlerini homojen varsaymak ve genellemeler yapmak güçtür. Başka bir ifadeyle, bölgesel temelde bu tür genellemelerin önündeki en önemli engel her bir bölgenin veya yerleşim merkezinin homojen nitelikte olmaması ve kendi içinde çeşitlilik arz etmesidir. Örneğin, şehirlerin mahalle-

lerine göre veya aynı mahallede yaşayan insanların yaşam tarzları ve değer yargılarına göre de aile ilişkilerini ele alış tarzları farklılıklar gösterebilir. Aynı şekilde, Kağıtçıbaşı tarafından önerilen aile türlerinin cinsiyet açısından da ele alınması gerekir. Ailelerin erkek ve kadın üyelerine tanıdıkları serbesti düzeyleri farklılık gösterebilir. Başka bir ifadeyle, aileler kız ve erkek çocuklarına özerklik ve bağımlılık boyutunda farklı şekilde davranıyor olabilir.

Diğer yandan anne ve babaya bağlanmanın coğrafi bölgelere göre farklılık göstermesinin nedenlerinden bir diğerinin de, bölgelerin sosyoekonomik durumlarıyla ilişkili olduğu düşünülmektedir. Türkiye'deki bölgelere sosyoekonomik gelişmişlik düzeylerine göre bakıldığında, coğrafi bölgeler sıralamasında ilk üç sırayı deniz kıyısında ve Türkiye ortalamasının üstünde yer alan Marmara, Ege ve Akdeniz bölgeleri almaktadır. Diğer coğrafi bölgelerin gelişmişlik düzeyleri ise sırasıyla İç Anadolu, Karadeniz, Güney Doğu Anadolu ve Doğu Anadolu'dur (Albayrak ve ark. 2004). Triandis (1994) özellikle sanayileşmiş toplumlarda bağımsızlığın önemli olduğunu vurgulamaktadır. Bu açıdan bakıldığında, Marmara, Ege ve Akdeniz bölgelerindeki ergenlerin anneye ve babaya bağlanma düzeylerinin daha düşük olması o bölgelerin ekonomik olarak daha gelişmiş olması dolayısıyla bu koşullarda yaşayan gençlerin özerklik arayışları nedeniyle ebeveynlerine bağlanmaya attettikleri anlam farklı olabilir.

Cinsiyet değişkenine göre ise bulgular, anneye bağlanma boyutunda anlamlı bir farklılığın olduğunu gösterirken, babaya bağlanma boyutunda anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Anneye bağlanma açısından bakıldığında, kız öğrencilerin puan ortalamalarının, erkek öğrencilerin aldıkları puan ortalamalarından daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Konuya ilişkin ilgili alan yazınına bakıldığında araştırmalar, kız ergenlerin babaya göre anneye daha fazla bağlanma gösterdiklerini (Kenny ve Donaldson 1991, İmtiaz ve Naqvi 2012) ve babaların bütün bağlanma işlevlerinde anneden veya en iyi arkadaştan daha az seçildiğini (Doyle ve ark. 2009) ortaya koymaktadır. Kızlar için anneye bağlanmanın niteliği diğer bağlanma ilişkilerinden daha güçlüdür (Song ve ark. 2009) ve anneler ergenlik ve genç yetişkinlik yılları boyunca babalardan, akranlardan ve romantik arkadaştan daha fazla güvenli üs olarak kullanılmaktadır (Fralely ve Davis 1997). Konuya ilişkin bir diğer çalışmada ise, anne ve babaya düşük bağlanmanın zorbalık ve mağdur olmayı yordadığını ve bu bağın kızlarda daha güçlü olduğu saptanmıştır (Nikiforou ve ark. 2013). Öğrenme bozuklukları ve/veya dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu olan ergenlerle yapılan bir çalışmada da, anneye güvenli bağlanma ile zorbalığa maruz kalma arasında ilişki olduğu ve güvenli bağlanan ergenlerin zorbalığa maruz kalma olasının düştüğü belirlenmiştir (Brunstein Klomek ve ark. 2016). Anneye bağlanmada kız öğrencilerin düzeylerinin daha yüksek olması cinsiyet rolleri ve çocuk yetiştirme tarzlarıyla ilişkilendirilmiştir. Ayrıca, annelere bağlanma puanlarının babalardan daha yüksek olması annenin birinci bakım veren olması ve babalara göre çocuğun bakım süreci ile daha fazla ilgilenmesinin de etkili olduğu düşünülmektedir. Bununla birlikte, anne ve babanın her ikisine de güvenli bağlanmanın ergenin ruh sağlığı üzerinde önemli etkileri bulunmaktadır. Araştırmalar, ebeveyne bağlanmanın depresyonun seyri üzerindeki potansiyel etkilerini göstermektedir. Agerup ve ark. (2015) yaptıkları çalışmada, annelere daha az güvenli bağlanma ile depresif olma ilişkili bulunurken; her iki ebeveyne, daha az güvenli bağlanma ile iyi olma ve depresyonda kalma arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktadırlar. Konuya ilişkin bir diğer çalışmada, spor etkinliklerine

katılmayan ergenlerin katılanlara göre ebeveyn bağlanma puanlarının daha düşük olduğunu ortaya koymaktadır (Sukys ve ark. 2015).

Kağıtçıbaşı'nın çalışmaları dışında Türkiye'de bölgeler, yerleşim merkezleri, ailelerin alt-kültürleri ve çocuklara karşı tutumlarını içeren kapsamlı araştırmalara rastlanmadığından ötürü çalışmanın bulgularını alan yazınına dayalı bir şekilde tartışma olanağı yoktur. Bu nedenle, çalışmanın bulguları değerlendirilirken şu sınırlılıklar göz önünde bulundurulmalıdır. Çalışmanın veri toplama sürecinde sadece öz-bildirime dayalı ölçme araçlarının kullanılması önemli bir sınırlılıktır. Ayrıca, her ne kadar büyük bir örneklemele çalışılmışsa da örneklemin Türkiye'deki benzer yaşlardaki gençleri ne derece temsil ettiği konusu da titizlikle göz önünde bulundurulmalıdır. Türkiye'de bağlanma kuramı ile ilgili çalışmalarda son yıllarda oldukça zengin sayıda çalışmalar olmuştur. Ancak bu çalışmalarda, büyük ölçekte örneklemlerden çok uygun örnekleme yöntemiyle seçilmiş, neredeyse tamamen üniversite öğrencilerinden oluşan örneklemlerle çalışılmıştır. Gelecek çalışmalar bağlanma kuramının yanı sıra temsil gücü yüksek örneklemlerle ve de kültürel öğeleri inceleyen değişkenleri de içeren araştırmalar olmalıdır.

Sonuç olarak geniş bir örnekleme grubundan elde edilen verilere dayanarak Türkiye'de ergenlerin anne ve babaya bağlanmalarında cinsiyet ve bölgesel farklar olduğu ortaya çıkmıştır. Çalışmanın sonraki çalışmalara ışık tutacağı ve özellikle ergenlere yönelik psikolojik danışma hizmetlerinin tasarlanmasında yararlı olacağı ümit edilmektedir.

Kaynaklar

- Agerup T, Lydersen S, Wallander J, Sund AM (2015) Associations between parental attachment and course of depression between adolescence and young adulthood. *Child Psychiatry Hum Dev*, 46:632–642.
- Ainsworth MDS, Blehar MC, Waters E, Wall S (1978) Patterns of Attachment: Psychological Study of The Strange Situation. Hillsdale, NJ, Erlbaum.
- Albayrak AS, Kalaycı Ş, Karataş A (2004) Türkiye'de coğrafi bölgelere göre illerin sosyoekonomik gelişmişlik düzeylerinin temel bileşenler analiziyle incelenmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9:101-130.
- Allen JP, Manning N (2007) From safety to affect regulation: Attachment from the vantage point of adolescence. *New Dir Child Adolesc Dev*, 117:23-29.
- Allen JP, McElhaney KB, Land, DJ, Kuperminc GP, Moore CW, O'Beirne-Kelly H et al. (2003) A secure base in adolescence: Markers of attachment security in the motheradolescent relationship. *Child Dev*, 74:292–307.
- Bartholomew K, Horowitz LM (1991) Attachment style among young adults: a test of four- category model. *J Pers Soc Psychol*, 61(2):226- 244.
- Baumrind D (1966). Effects of authoritative parental control on child behaviors. *Child Dev*, 37, 887–907.
- Bendera PK, Sømhøvda M, Ponsb F, Reinholdt-Dunnea ML, Esbjørna BH (2015) The impact of attachment security and emotion dysregulation on anxiety in children and adolescents. *Emot Behav Diffic*, 20:189–204
- Bowlby J (1969) Attachment and Loss: Vol. 1. Attachment. New York, Basic Books.
- Bowlby J (1973) Attachment and Loss: Vol. 2. Separation: Anxiety and Anger. New York, Basic Books
- Bowlby J (1980) Attachment and Loss: Vol. 3. Loss, Sadness, and Depression. New York, Basic Books.
- Bugental DB, Goodnow JJ (1998) Socialization processes. In *Handbook of Childpsychology: Vol. 3 Social, Emotional, and Personality Development*, 5th ed. (Eds W Damon, N Eisenberg):389–462. New York, Wiley.
- Brunstein Klomek A, Kopelman-Rubin D, Al-Yagon M, Berkowitz R, Apter A, Mikulincer M (2016) Victimization by bullying and attachment to parents and teachers among student who report learning disorders and/or attention deficit hyperactivity disorder. *Learn Disabil Q*, 39:182-190.
- Deniz ME (2006) Ergenlerde bağlanma stilleri ile çocukluk istismarları ve suçluluk-utanç arasındaki ilişki. *Eurasian Journal of Educational Research*, 22:89-99.
- Dozier M, Kobak RR (1992) Psychophysiology in attachment interviews: converging evidence for deactivating strategies. *Child Dev*, 63:1473-1480.

- Doyle AD, Lawford H, Markiewicz D (2009) Attachment style with mother, father, best friend, and romantic partner during adolescence. *J Res Adolesc*, 19: 690–714.
- Fraley RC, Davis, KE (1997) Attachment formation and transfer in young adults' close friendships and romantic relationships. *Pers Relatsh*, 4:131–144.
- Furman W, Buhrmester D (1992) Age and sex differences in perception of networks of personal relationship. *Child Dev*, 63:103–115.
- Günaydın G, Selçuk E, Sümer N, Uysal A (2005) Ebeveyn ve arkadaşlara bağlanma envanteri kısa formunun psikometrik açıdan değerlendirilmesi. *Türk Psikoloji Yazıları*, 8(16):13-23.
- Hazan C, Shaver PR (1987) Romantic love conceptualized as an attachment process. *J Pers Soc Psychol*, 52:511–524.
- Hazan C, Zeifman D (1994) Sex and the psychological tether. In *Attachment Processes in Adulthood* (Eds K. Bartholomew, D Perlman):151–178. London, England, Jessica Kingsley Publishers.
- İmtiaz S, Naqvi I (2012) Parental attachment and identity styles among adolescents: moderating role of gender. *Pakistan Journal of Psychological Research*, 27:241-264.
- Kağıtçıbaşı Ç (2005) Autonomy and relatedness in cultural context: Implications for self and family. *J Cross Cult Psychol*, 36:403-422.
- Kağıtçıbaşı Ç (2010) Benlik, Aile ve İnsan Gelişimi, Kültürel Psikoloji. İstanbul, Koç Üniversitesi Yayınları.
- Keklik İ (2011) Relationships of attachment styles and gender, personal meaning, depressiveness and trait-anxiety among college students. *Eğitim ve Bilim*, 36(159):84-95.
- Kenny ME, Donaldson GA (1991). Contributions of parental attachment and family structure to the social and psychological functioning of first-year college students. *J Couns Psychol*, 38:479-486.
- Kocayörük E (2010) A Turkish adaptation of the inventory of parent and peer attachment: the reliability and validity study. *Eurasian Journal of Educational Research*, 40:133-151.
- Kullik, A, Petermann F (2013). Attachment to parents and peers as a risk factor for adolescent depressive disorders: the mediating role of emotion regulation. *Child Psychiatry Hum Dev*, 44:537–548.
- Li JB, Delvecchio E, Miconi D, Salcuni S, Di Riso D (2014) Parental attachment among Chinese, Italian, and Costa Rican adolescents: a cross-cultural study. *Pers Individ Diff*, 71:118–123.
- Mikulincer M, Shaver PR, Pereg D (2003) Attachment theory and affect regulation: The dynamics, development, and cognitive consequences of attachment related strategies. *Motiv Emot*, 27:77- 102.
- Morsünbül Ü (2009) Attachment and risk taking: are they interrelated? *International Journal of Human and Social Sciences*, 4:234–238.
- Morsünbül Ü, Çok F (2011) Bağlanma ve ilişkili değişkenler. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 3:553–570.
- Nikerson A, Nagle R (2005) Parent and peer attachment in late childhood and early adolescence. *J Early Adolesc*, 25:223–249.
- Nikiforou M, Georgiou SN, Stavrinides P (2013) Attachment to parents and peers as a parameter of bullying and victimization. *Journal of Criminology*, 2013:484871.
- Özdemir Y, Koruklu N (2013) İlk ergenlikte ana-babaya bağlanma, okula bağlanma ve yaşam doyumu. *İlköğretim Online*, 12:836-848.
- Raja SN, McGee R, Stanton WR (1992) Perceived attachments to parents and peers and psychological well-being in adolescence. *J Youth Adolesc*, 21:471–485.
- Reich WA, Siegel H (2002) Attachment, ego identity development and exploratory interest in university students. *Asian J Soc Psychol*, 5:125–134.
- Rice K (1990) Attachment in adolescence: a narrative and meta-analytic review. *J Youth Adolesc*, 19:511–538.
- Robertson J, Bowlby J (1952) Responses of young children to separation from their mothers. *Courrier de la Centre Internationale de L'Enfance*, 2:134-142.
- Rosenstein DS, Horowitz HA (1996) Adolescent attachment and psychopathology. *J Consult Clin Psychol*, 64:244-253.
- Shaver P, Norman AJ (1995) Attachment theory and counseling psychology: a commentary. *J Couns Psychol*, 23:491-500.
- Shaver PR, Schahner DA, Mikulincer M (2005) Attachment style, excessive reassurance seeking, relationship processes and depression. *Pers Soc Psychol Bull*, 31:343-359.
- Song H, Thompson RA, Ferrer E (2009) Attachment and self-evaluation in Chinese adolescents: age and gender differences. *J Adolesc*, 32:1267–1286.
- Steinberg S (2007) Ergenlik (Çev. Figen Çok), Ankara, İmge Kitabevi.
- Sukys S, Lisinskiene A, Tilindiene I (2015) Adolescents' participation in sport activities and attachment to parents and peers. *Soc Behav Pers*, 43:1507–1518.
- Sümer N (2006) Ergenlikte ebeveyn tutum ve davranışlarının bağlanma kaygısındaki rolü. H. Ü. 11. Ergen Günleri Konuşma Metni.

- Sümer N, Güngör D (1999) Çocuk yetiştirme stillerinin bağlanma stilleri, benlik deęerlendirmeleri ve yakın iliřkiler üzerindeki etkisi. Türk Psikoloji Dergisi, 14:35-58.
- Triandis HC (1994) Culture and Social Behavior. New York, McGraw- Hill.

Türkan Doğan, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Yazışma Adresi/Correspondence: Türkan Doğan, Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı, Ankara, Turkey. E-mail: trkndgn@gmail.com

Bu makale ile ilgili herhangi bir çıkar çatışması bildirilmemiştir - No conflict of interest is declared related to this article

Çevrimiçi adresi / Available online: www.capps.org/archives/vol8/no4/

Geliř tarihi/Submission date: 17 Mart/March 17, 2016 - **Kabul Tarihi/Accepted** 24 Nisan/April 24, 2016
